

munkája nem csupán a tanács támogatásán múlik, hanem azon is, hogy mennyire lelkes ember a könyvtáros. A megyei könyvtárak tehát jól válasszák meg azokat, akikre rábízják egy népkönyvtár vezetését. Majdnem mindegyik felszólaló könyvtáros megállapította, hogy a tapasztalatcserének most megismert módszere hasznos, sokat tanultak belőle és kéri, hogy a Népkönyvtári Központ a jövőben is rendezzen ilyen értekezleteket. Bali Jánosné (Tolna) megfigyeléseit

abban foglalja össze, hogy Karácsondon látta, milyenek lesznek a jövőben a népkönyvtárak, Tiszanánán pedig azt, milyenek kell lenni ma egy népkönyvtárnak. Az irányítószerveknek, a megyei és járási könyvtáraknak tehát nincs szebb feladatuk, mint népkönyvtárainkat minél hamarabb előbb a tiszánánai, majd a karácsondi könyvtár színvonalára emelni.

ROZSA GYÖRGY,
a Népkönyvtári Központ
munkatársa

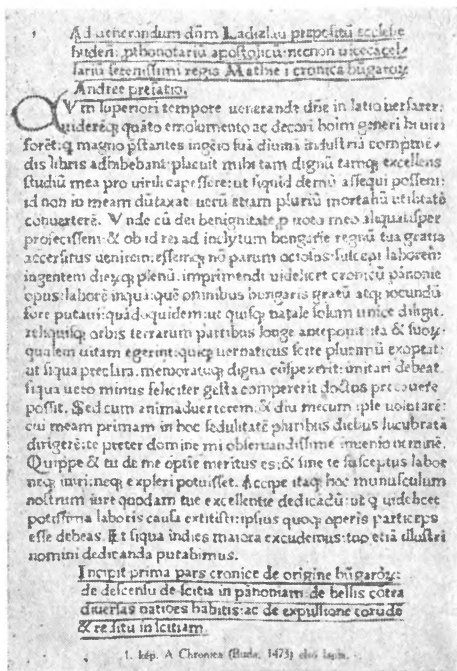
Régi magyar könyvek az Országos Széchényi Könyvtárban

Az Országos Széchényi Könyvtár az ország legnagyobb múzeális jellegű könyvgyűjteménye. Nemzeti könyvtárunk alapításától fogva — a többi nagy könyvtár egyetemes gyűjtőkörétől eltérően — elsősorban a magyar és magyar vonatkozású könyvanyag gyűjtésére törekedett. Ennek a másfél évszázados munkának eredményeként ma a Széchényi Könyvtár nemzeti múltunk frott és nyomtatott emlékeinek, haladó nemzeti hagyományainknak leggazdagabb tárháza.

A felszabadulás óta a Széchényi Könyvtár is egyre fokozottabb mértékben vesz részt dolgozó népiünk kulturális felemelkedésének elősegítésében, a tudományos kutatás és az egyetemi oktatás támogatásában. Speciális gyűjteményei, nemzeti könyvtári jellege azonban különleges és nem kevésbé fontos feladatok ellátására is kötelezik. A Széchényi Könyvtár speciális hivatása: haladó nemzeti hagyományaink lehető legteljesebb összegyűjtése, gondos megőrzése és feltárása.

A Széchényi Könyvtár Régi Magyar Könyvtár néven ismert különgyűjteménye a XV. századtól 1711-ig több mint 5000 magyar nyelvű könyvet, magyarországi nyomtatványt, valamint magyar szerzők külföldön megjelent munkáit foglalja magában. A gyűjtemény legrégebbi darabja az első nyomtatásban megjelent magyar krónika, az ú. n. »Budai Krónika«. Ez a fontos magyar történelmi forrásmunka a magyar nyomdászat szempontjából is jelentős emlék, hiszen az 1473-ban Hess András által Budán alapított első magyar könyvnyomda terméke.

Mátyás király uralkodása idejében különösen nagy volt az érdeklődés a magyar történellem iránt. 1488-ban, alig néhány hónapon belül két ízben — előbb Brünmben, majd Augsburgban — jelent meg Thuróczy János magyar krónikája. Mindkét kiadást farnetszetes illusztrációk díszítik. A Széchényi Könyvtár az augsburgi kiadás két különlegesen pompás kiállítású példányát őrzi. A nagyhírű augsburgi Ratdolt nyomda ezekben a hártypéldányokban arany betűkkel nyomtatta a krónika Mátyás királyhoz intézett ajánlását, ami valószínűleg teszi,

A Budai krónika első lapja

hogy e példányok Mátyás király részére készültek.

Az eddig említett krónikák a kor irodalmi nyelvén — latinul — adták elő a magyar történelem legjelentősebb eseményeit. A magyar nyelv csak lassan, fokozatosan hódított tért az általában latin nyelvű nyomtatott könyvekben. A Széchényi Könyvtár legrégibb magyar szöveget is tartalmazó nyomtatványa egy iskolai latin nyelvgyakorló könyv német, lengyel és magyar értelmezésekkel (Heyden Sebald: Puerilium colloquiorum formulae. Krakkó, 1531). Ennek a fontos nyelv emlékeknek első kiadása (Krakkó, 1527) sajnos nincs meg hazánkban. Kevésbé ritka az első Magyarországon nyomtatott magyar nyelvű könyv: Sylvester János Új Testamentuma. 1541-ben Sárvár-Újszigeten jelent meg vörös és fekete nyomású címlappal, számos ízléses fametszettel díszítve.

A XVI. század első felében működő néhány magyar nyomda nem tudta ellátni az ország egyre növekvő könyvszükségletét. Krakkóban nyomtatták ki az első magyar nyelvtant (Dévai Biró Mátyás: Orthographia Ungarica, 1549.), amelynek egyetlen ismert példányát a Széchényi Könyvtár őrzi. Külföldön jelentek meg az európai hírű, latinul író kiváló magyar költőknek, Janus Pannoniusnak versei is. Egyik legismertebb művének — nevelőjéhez, Guarinohoz írt dicsőítő énekének — hártýára nyomott, pompás festett díszítéssel ellátott — magántulajdonban lévő — bolognai (1513.) kiadását a Széchényi Könyvtár őrzi.

A magyar nyelvű művelődés terjesztésével tűnt ki nyomdászársai közül a XVI. században Heltai Gáspár kolozsvári könyvnyomdász. Az ő műhelyéből került forgalomba Tinódi Sebestyénnek, a XVI. század nevezetes vándorlantosának, históriás énekgyűjteménye. A tudós nyomdatulajdonos Bonfini nyomán maga is összeállított és nyomdájában kiadott egy magyar krónikát, »Hogy az Magyarok az ő nyelvekben megláthassák az ő elejeknek jeles Historiáit«. Heltai éles társadalomkritikával megírt, haladó szellemű művének — »A részegségnek és tobzódásnak veszedelmes voltáról való dialógus«-nak — sajnos a Széchényi Könyvtár is csak fényképmásolatát őrzi. Egyetlen teljes példányban maradt ránk a XVI. század egyik legnépszerűbb tréfás népkönyvének, a »Salamon és Markalf«-nak első magyar nyelvű kiadása (Kolozsvár,

1577., Heltai-nyomda). A népszerű szép irodalmi művekkel XVI. századi nyomdászaink a nép szélesebb rétegeinek érdeklődését kívánták felkelteni a könyvek iránt. Ilyen irányú tevékenységükkel jelentős mértékben elősegítették az általános művelődés terjedését.

A XVI. század magyar könyvtermésének igen számottevő hányadát a reformáció korabeli hitvitairodalom alkotja. Nem egy esetben még ezek a vallásos tárgyú művek is figyelemre méltó adatokat tárnak fel a korabeli társadalmi állapotokról. Elsősorban Bornemisza Péter »Ördögi kísértetekről« című nevezetes prédikációs gyűjteményére gondolunk.

A XVI. században már több gyakorlati célt szolgáló könyv is megjelent hazánkban. Az 1577-ben Debrecenben nyomtatott első magyar számtani kézikönyv egyetlen ma ismert példánya a Széchényi Könyvtár birtokában van. Egy évvel később jelent meg a kolozsvári Heltai nyomdában az első magyar füvészkönyv (Melius Péter: Herbarium). Ez a mű nem tartozik a legnagyobb ritkaságaink közé, de mint a magyar gyógyszer-tan legelső nyomtatott emléke mindenképpen figyelemre méltó.

E néhány kiragadott példával távolról sem merítettük ki a Széchényi Könyvtár

legértékesebb XV—XVI. századi régi magyar könyveinek felsorolását. Igaz, hogy nem is ez volt a célunk ezzel a kis írással. Csupán szemléltetni kívántuk, hogy milyen változatos és érdekes anyagot tartalmaznak a sokszor címlap nélküli, csonka, igénytelen külsejű régi könyvek. Bármilyen szempontból kívánjuk tanulmányozni nemzeti múltunkat, munkánkhoz nélkülözhetetlenül szükségünk van ezeknek a többszáz éves könyveknek tanúságtételére. A magyar nyelv és irodalom fejlődése, a magyar könyvnyomtatás története, nemzeti múltunk jelentős eseményei, a magyar nép gazdasági és társa-

dalmi viszonyai tükröződnek ezekben a könyvekben.

A Széchenyi Könyvtár hú őre kíván lenni haladó nemzeti hagyományainknak s továbbra is folytatja a régi magyar könyvek gyűjtését. Vidéki könyvtárakban, magángyűjtőknél számos elveszettnek vélt mű lappanghat még. Ezekre a tartalmilag jelentős régi könyvekre kívántuk felhívni a vidéki könyvtárosok figyelmét, mert a szórványosan felbukkanó értékes anyag összegyűjtéséhez minden magyar könyvtáros közreműködése szükséges.

SOLTÉSZ ZOLTÁNNÉ
az Orsz. Széchenyi Könyvtár munkatársa

Goriupp Aliz: a könyvtáros

Nem tudom, ki hogy van vele, én ha bemegyek a Széchenyi-könyvtárba, a földszinti folyosón, ahol a római korbeli síremlékek és egyéb hatalmas kődarabok komolyságra intik az embert, egy szempillantásra mindig megállok egy ablaknál, amely mögött fáradhatatlan kopogással készítik az adréma-lemezeket, magyarul szólva: sokszorosítják a katalóguscédulákat. Megállok, belesek s mindig úgy érzem, mintha anyakönyvi hivatal ablakánál leskelődnék, mintha ellesném, hogy írnak be egy újszülöttet az anyakönyvbe.

Valahogy így is van. A Széchenyi-könyvtárban minden Magyarországon megjelent nyomtatványt anyakönyveznek, s azt hiszem, nincs semmi csudálatos abban, ha a könyvszerető ember kicsit tisztelettel adózik a nemzeti kultúragyűjtőhely »anyakönyvi hivatalának«...

Mert más dolog, ha könyvgyűjtő ember odahaza egy füzetbe feljegyzi könyvtára szaporulatát, s egészen más, ha a nemzet könyvtárába iktatnak be egy-egy »újszülöttet.«

Goriupp Alizt, a Széchenyi-könyvtár könyvfeldolgozó osztályának vezetőjét nemrég tüntette ki kormányunk a munkaéremmel. Harmincöt éve dolgozik Goriupp elvtársnő a Széchenyi-könyvtárban és 1934 óta megszakitás nélkül a könyvfeldolgozó osztályon.

— Én nem tudok magamról mit mondani — szabadkozott mosolyogva, mikor élete, munkája felől érdeklődtem. — Dolgozom, nagyon szeretem, amit csi-

nálok, semmi több. Szürke, egyszerű munkatársa vagyok a könyvtárnak...

Készen álltam a válasszal, mert azzal feleltem: nagyon is jól tudjuk mi az »apró munka« becsét. Erre ő Lenin szavaival válaszolt, azt mondta — s éreztem szavaiból, hogy többet nem is fog szólni magáról: az ő élete csupa egyszerű, hétköznapi tett, amiről nem lehet sokat, érdekeset írni.

Goriupp Aliz egyéniségében éppen az ragadott meg, hogy élete értelmét, egyszerűen hivatását látja az egyszerű hétköznapi tettekben. Megéreztem emögött a szigorú szerénység mögött a kemény, határozott jellemet, a céltudatos életet.

Amíg beszélgettünk, természetesen nem dolgozott, nem figyelhettem meg munkája közben, pedig azt hiszem, nagyon érdekes lenne akár egy napi munkáját is megfigyelni. Asztala azonban minden beszédnél világosabban elárulta, mivel foglalatokodik. A nagy íróasztalon könyvek, kották, megint könyvek garmadával. S százával a kész katalóguscédulák. Egy-némelyiken kézírásos javítás, az előtte fekvőn is éppen. Goriupp Aliz kezén minden egyes »anyakönyvi kivonat« keresztülmegy s biztos vagyok benne, nem kerülhet a katalógusba egyetlen hamisadatú cédula sem. Aprómunka ez? Kétségkívül más, mint egy könyv megírása. De a könyvfeldolgozó osztályon évenként húsz-harmincezer könyv kapja meg helyét, adatait, egyszerűen: ennyi új könyv kerülhet majd az olvasó kezébe. Kevés ez?